

Anyanyelvápolás és nyelvvédelem - a Magyarító könyvecskével - a mindennapokban

A magyar nyelv napjára emlékező rendezvényünket a fenti címmel hirdettük meg. A három előadó egyikeként jómagam a hangsúlyt a mindennapok nyelvhasználatára szerettem volna fektetni.

MINDENNAPOK

Tájékozódunk, emberekkel találkozunk, köszönünk egymasnak, pár szót váltunk vagy éppenséggel hosszasan elbeszélgetünk egymással. Híreket, beszámolókat, hirdetések látunk, olvasunk vagy a hang- és képcsatornákat bekapcsolva, hallunk is. Választ keresünk a felvetődő gondjainkra, kérdéseinkre. Ennek érdekében ismereteinket tágítjuk, mélyítjük, könyveket, cikkeket olvasunk. Szabad időnkben kedvteléseinknek is hódolunk. Van, aki sporteseményeket a helyszínen vagy kép- és hangcsatornás közvetítések által szurkol végig, vannak akik színházi előadásokkal, moziba járással művelődnek vagy szórakoznak, és vannak, akik kenyéradó munkájuktól eltérő, alkotó, értékteremtő vagy/és testmozgást igénylő tevékenységgel múlatják idejüket. A legtöbben azonban a képernyők előtt ülve töltik estéiket.

Mindeközben anyanyelvünk állapotát akarva-akaratlanul megtapasztalják, vagy megtapasztalhatnak.

Azok, akik a Magyarító könyvecske hatása alá kerültek, nos, azok, ezeket a tapasztalatokat már kiérzékenyített idegrendszerrel és elmével fogadják, elemzik, és értékelik.

TAPASZTALATOK...

A jók, a megnyugtató tapasztalatok:

Engem például a következők töltenek el elégedettséggel: az időjárásjelentést bemondók ma már nem angolos hanglejtéssel és hangsúlyozással közlik, hogy a nappali felmelegedés tizenöt – tizennyolc fok körüli érték lesz, hanem magyarul, azaz a szó első szótagjára eső hangsúllyal.

Továbbá: már jó ideje, hogy helyesen hallhatjuk a magyar személyek neveit is. Korábban sokszor az utó- vagy keresztnévet hangosabban, nagyobb nyomatékkal mondták, mint magát a családnevet. Tették ezt az angol nyelvet felületesen ismerő, és annak hangsúlyozási szokását bután másolók. Hiszen az angoloknál is - az utó- vagy keresztnévvel ellentétben - a családnév a fontosabb, a jelentősebb, a megkülönböztető megjelölés, csak hogy náluk, mint nem egy más nyugati nyelvben is, a nevek sorrendje fordítottja a magyarénak.

A nyugtalanító, a rossz, az elkedvetlenítő tapasztalatok:

Miért érezzük azt, hogy a Magyarító könyvecske szókészlete már nem elég?
Miért érezzük, tapasztaljuk, hogy a mindennapi nyelvhasználatunk nem felel meg az azonnal megérthető, a pontos gondolatközlés követelményének?
Miben keresendők ennek okai?

Az okokat a következőkben látom.

- 1. az újonnan betüremkedőszavakban,
- 2. az újonnan keletkeztetett betűszavakban,
- 3. az elharapódzó világhálós rövidítésekben

A fentiek megjelenése szoros összefüggést mutat mindennapjaink látszólag megmagyarázhatatlan, érthetetlen felgyorsultságában, pörgésében, és pörgetésében.

Az újonnan betüremkedett szavakról, amelyek mennyisége egyre csak nő és nő.

A mindennapok változásainak következtében tömegével áramlanak be nyelvhasználatunkba az újabbnál újabb idegen szavak. Főként az angol nyelvből, tisztán vagy zagyván..... flashmob --faktoring ---undercut ---topic ..... és a példákat napestig sorolhatnánk.

Ha bővíteni szeretnénk a Magyarító könyvecske szócikkeit, akkor bizalommal fordulhatunk:

* a világháló által kínált lehetőségekhez, különösen a Google – Kereső – angol-magyar fordító részére, ahol Végvári József angol nyelvű tanár észrevétele szerint „ízeltől kaphatunk az angol nyelv közvetítésével terjedő magyar nyelvi szemétből”, (<http://hunhir.info/?pid=hirek&id=46171>)

* a kép- és hangcsatornák közösségi, politikai és társadalmi tárgyú beszélgetős műsoraihoz.. A szórakoztató műsorokat se hagyjuk ki!!

* vagy bizonyos tudományos szakterületekhez, mint az oktatás-nevelés vagy mint a lélektan területe

Az újonnan betüremkedett szavakról, amelyek már más jellegű megértés-megakasztást okoznak, mint idegen szavak

Egyre több közöttük az olyan, amely nemcsak létével, hanem más módon is késlelteti a közlendő gondolatok könnyű és gyors megértését. Erre példa, amikor két idegen szót egyenként lerövidítenek, és ezután a lerövidítéseket összeolvasztják. Konteo ~ konspirációs teória --- összeesküvéselmélet... Hová sietünk? Miért sietünk?! Kezünket görcs bántja, amikor betűket kellene leírunk, vagy a billentyűzet pötyögtetés ennyire fárasztó?! Netán állandóan rossz helyre csúszkál az ujjunk a nagyon okos távbeszélőgépünkön vagy táblagépünkön?!?

A betűszavakról és azok kiejtéséről már a könyvecske 6. kiadásában is szót ejtettünk. A 13. oldalon írtuk:"..... azt is tapasztaltuk, hogy az idegen eredetű betűszavak kiejtésében rohamosan terjed ez a helytelen használat: a magyar nyelvi környezetben az idegen betűszó betűit - helytelenül - az idegen nyelv használata szerint ejtik ki. pl. az UPC nem júpíszí, az IMF nem ájemef, az IBM nem ájbíem. Az USA-t vagy a WC-t magyar kiejtéssel mondjuk regóta."

Az 1990-et követő évektől kezdve ezt a szabályunkat kezdik egyre többen megsérteni. Mi történik hát itt velünk, mindennapjainkban?!?

Az 1991-et megelőző időkben senki sem vetemedett arra, hogy az orosz titkosszolgálat betűszavát, a KGB-t az orosz nyelv betűinek, orosz nyelvű hangzásával, magyar nyelvű szövegkörnyezetben így mondja ki, hogy kágebe.

Nehezen kivívott nyelvi önállóságunk feladásáról van-e szó vagy ekkora mértékű igénytelenségről, ekkora mértékű nyelvi és anyanyelvi műveletlenségről?!? Vagy félreértelmezett "műveltségről", annak fitogtatásáról?!?

Észlelünk-e valamilyen változást a betűszavak keletkeztetésének terén?

A Magyarító könyvecske 6. kiadása elkészítésének éveiben ezt a kérdést nem vizsgáltuk, illetve nem ezt vizsgáltuk.

Előrebocsátom a választ: igen! Itt is az igénytelenség, a felületesség, a nyelvek keverésére találhatunk példákat.

Itt van az **LMBTQ**. (A napokban olvastam ezt a betűszót egy politikai jellegű tiltakozás aláírói között.) Ez egy, az angol nyelvterületen használatos, angol betűszó magyarra lefordított változata. (L= lesbikus görög-német, M= meleg, B=biszexuális latin, T=transzvesztita német-latin)

De mit jelent benne a Q?!? A Q a *querre* utal. A *queer* eredetileg "furcsát", "különöst", "szokatlant", "kíváncsit" jelent. Azaz azt a személyt, akinek nemi irányultsága még nem eldöntött.

Azaz az LMBTQ betűszóban háromféle nyelv szavainak kezdőbetűi vannak: magyar, kevert (német-görög, latin-német) és angol szavak kezdőbetűi.

Lépünk tovább!

A nyelvhasználat kevertségére illetve a nyelveket nem tisztelő keverésére jó példaként szolgál egy nemzetközi (USA-beli tulajdonosú) műsor- és távközlési szolgáltató cég. Eképpen hirdeti magát bőszen, jól megemelt hangerővel a hang- és főként a képcsatornákon: **JÚPÍSZÍ DIREKT!!!!!!!!!!!!!!**

Mélyedjünk el egy kicsit eme védjegynév elemzésébe!

Leírva:

UPC Direct

U ~ United

P ~ Pan-Europe

C ~ Communications

Direct ---> 'direkt' A szót: latin --> német eredetűnek írja az idegen szavak szótára Kiejtése (ld. lat --> ném) direkt.

Ám az angol nyelvterületen így írják: direct. És hogyan ejtik ki?

Itt két kiejtésváltozat létezik, melyek közül az egyiket inkább amerikaiak, (US), a másikat inkább britnek lehet (BR) tekinteni.

Nos, a két változat szerint a 'direct' szót hogyan ejtik ki?

Így: direct/US *də'ɹɛkt* ,*daɪ'ɹɛkt* ; direct/GB *daɪ'ɹɛkt* ,*GB dɪ'ɹɛkt* /

A hirdetésben tehát az UPC-t angol betűk angol nyelvi kiejtésének megfelelően júpíszí-nek mondják, míg a 'direct'-et a többségében - azaz az amerikaiak által egyáltalán nem, a britek által csak esetleg - nem használt latin-német hangzással ejtik ki. Miindezt MAGYAR NYELVI KÖRNYEZETBEN.....

A világhálós rövidítésekről.... amelyek még elszomorodottabbá tehetnek bennünket.

Még inkább rá kell irányítanunk a figyelmünket a világhálós rendszerben elterjedő rövidítések használatára.

A vilagháló ugyanis "egyedülálló hely", hamar belefuthatunk olyan rejtjelezett kifejezésekbe, amelyek jelentése nem nyilvánvaló. " (<https://mno.hu/tudomany/20-netesrovidites-amit-feltetlenul-ismernie-kell-1229989>)

"A mai tizenévesek már teljesen nyugodtak lehetnek: ha a szüleik rápillantanak a számítógépük vagy okos távbeszélőik képernyőjére, egy szót sem fognak érteni az olyan beszélgetésből, amit nem az ő szemeiknek szántak."

Egyetlen „virtuális hieroglifát” azaz képi képjelet sem tudnak megfejteni. A nagyszülői nemzedékről nem is beszélve...

IDK = (I don't know, vagyis nem tudom/értem)

BRB = Be Right Back (nemsokára visszajövök)

OMG = Oh My God (Ó, istenem!)

Amiben a magyarító könyvecske mégis a segítségünkre lehet

Mindennapjainkról lévén szó, nézzünk szét olyan területen is, honlapokon, bejegyzésekben, ahol szakemberek adnak szakszerű válaszokat gondokkal küszködő, általános műveltségű vagy tájékozatlan személyeknek!

http://hvg.hu/kultura/20150519_orulni_kell_ha_hisztizik_a_gyerek

Kérdő: mit tegyünk, ha hisztizik a gyerek? Egy gyermeklélektanász válaszol:

Az a szülő, akinek a gyermeke hisztizik, megnyugodhat, mert a gyermek fejlődése a legjobb ütemben halad, hiszen a hiszti lényegében az autonómiára való törekvés a gyerek részéről.

A cikk írója a gyermeklélektanász eme gondolatát olyannyira jelentősnek tartja, hogy írása címének választja, ami így hangzik: Örülni kell, ha hisztizik a gyerek..

hmmmmmmmmmm Tényleg?!?

Mit is jelent ez az idegen szó, hogy hisztéria? Magyarító könyvecske 130. oldal:

HISZTÉRIA ~önuralomhiány, szinpadias érzelmi kitörés, jelenetrendezés, idegroham, kirobbanas, dühöngés, dühkitörés, őrjöngés, toporzékolás

HISZTÉRIA ~idegesség, feszültség, bolondóra

HISZTÉRIA ~szeszély

Mit csinál az a gyermek, aki hisztériázik, hisztizik?

Jelenetet rendez, toporzékol, szeszélyeskedik, idegrohamot kap, rájön a bolondóra, földhöz veri magát.

A szakember egy kicsit kiigazítja mondanivalóját, ezzel: "Bár az érthetőség kedvéért hisztiként írok róla, nem szeretem, ... nem szeretem, mert nagyon *megbélyegző*."

Tehát a hisztéria szóval nem az a baja, hogy nem azt jelenti, amiről beszélni akarna, nem az a baja, hogy félrevezető, hogy pontatlan, hogy szakszerűtlen?!?

Nem helyesebb-e a kisgyermekkor rendes, egészséges, a gyermek fejlődésével törvényszerűen együttjáró eme szakaszát magyarul mondani, azaz:

dackorszaknak, makacs ellenszegülés korszakának?! A szakember hatalmas hibája abból adódik, hogy olyan idegen szót használ (magyar megfelelő helyett), amivel nem tudja árnyaltan, pontosan, helyesen kifejezni közlendőjét. Valószínűleg ez nem is az ő, hanem eme tudományág befolyással bíró művelőinek, tanárainak, hangadóinak hibája.

MIT TEHETÜNK?

1. Művelni magunkat. Vállalni az ezzel járó nehézségeket, esetleges kellemetlenségeket, megszólásokat. Nem a műveletlenségünk jele az, ha nem követjük a zagyva vagy idegen szavak használatát.

2. Ha van rá módunk, lehetőségünk, igyekezzünk a meggyőzés erejével élni, hatni.

Nekem adódott egy ilyen lehetőségem. Módomban volt pályázati tárgykörök kiírásában és a beérkező pályázatok elbírálásában résztvenni.

A pályázók leendő tanítók. Leendő hivatásgyakorlói az anyanyelvápolásnak és az anyanyelvvédelemnek a bölcsődék, és az óvodák melletti legfontosabb intézményének, az általános iskoláknak. Pályamunkáik kidolgozása során - többek között - kézbe kell venniük a tárgykörhöz tartozó szakirodalmat, vagy a világhálón kutakodniuk, olvasniuk kell..

Egyik év dolgozatai bírálata során kíváncsiságból kigyűjtöttem az általuk használt idegen szavakat. A következő számadatokat kaptam:

A 81 oldalnyi gépelt anyagban 175 db idegen vagy keverek szót találtam. A 175 szóból 106 szót csak egy alkalommal használtak. Az 5-nél többször használatos szavak száma 25 db. volt. Vezető helyet foglaltak el a sorban

a program (81),

a szociális es társai (41),

a pedagógus (36),

a probléma (30),

a pedagógia (23),

a kultúra es társai (23),

a pozitív (19), szavak,

míg a kommunikáció – kompetencia – komplex szavak átlaga 7 lett.

A szavak visszatükrözik , hogy a kapcsolatos tudományterületekben mely idegen szavak használata az uralkodó. Meg kell említenem, hogy a lélektan azok közé tartozik, amelyekben az utóbbi kb. 65-70 évben indokolatlanul túlzottá vált az idegen szavak - főként a latin szavak - használata. Érdekes volna tudni, miben keresendő ennek oka. Politikai-eszmei-e, a társadalmi megbecsültség, a tudós tevékenység elismerésének hiánya-e? . Ez igen elszomorító jelenség, melynek lehetséges, hogy mindezen esetleges okokon túl vagy éppen emiatt, mélylélektani gyökerei lehetnek. Ugyanezt a kedvezőtlen változást érzékeljük egyre értetlenebbül, és elképedve az oktató-nevelő hivatást gyakorlók szakszóhasználatában. Mintha szégyen volna tiszta magyarul tárgyalni meg a tudományágnak és annak művelési területeinek a feladatait, irányait, módszereit, eredményeit egymás között és a szülőkkel is.

Kezembe került egy 1934-ben írt cikk különlenyomata, amelynek szerzője a jelenkori társaitól eltérően, lényegesen kevesebb idegen szót használ. Neve dr. Mester János, aki szegedi egyetemi tanszékvezető tanár volt.

Nem véletlen az sem, hogy dr. Molnos Angéla és munkacsoportja éppen egy lélektani szakfordító könyvecskével kezdte a tiszta magyar nyelvre való visszatérést szorgalmazni.

Debrecen 2017.12.07.

Karácsonyiné dr. Kiss Anikó

Molnos Angéla Alapítvány kezelőszervi tag

a MK 6. kiadásának egyik szerkesztője